

Landboforhold og Landboreformer i Rumænien.

Af

Erik Givskov.

For Øjeblikket, da man i Danmark staar overfor Løsningen af Spørgsmaalet om udvidet Adgang til Jord for de arbejdende Klasser, vil det næppe være uden Interesse at se, hvorledes man i Rumænien har forsøgt at løse dette Spørgsmaal og hvilke Resultater disse Forsøg har bragt. Rumænien er i endnu højere Grad end Danmark et agerdyrkende Land. Ikke mindre end 82 % af Befolkningen søger deres Livsophold som Smaabønder med mindre end 10 Hektar Land hver. Denne Jord er de bleven Ejere af gennem en Udvikling, der i mangt og meget minder om den, der har fundet Sted i Danmark fra Livegenskabets Ophævelse og lige ned til vore Dage. Men her hører rigtignok Ligheden op. Thi medens de danske Bønder, samtidig med, at de har formaaet at hæve vort Landbrug frem i aller første Række, i hvert Fald hidindtil har kunnet føre en ganske menneskeværdig Tilværelse paa deres Jord, saa har de rumænske Smaabønder ikke formaaet at frigøre sig for den fra Fædrene nedarvede højst ekstensive Dyrkningsmaade, og samtidig har den

langt overvejende Del af dem levet et Liv i Nød og Trang, saa elendigt, at Resultatet er blevet det store Bondeoprør i 1907. Efter dette fik Regering og Rigsdag travlt med at lovgive for at forbedre Bøndernes Kaar, og allerede inden Udgangen af Aaret 1907 var der givet et helt Arsenal af Reformlove. — Skønt der ikke engang er gaaet halvandet Aar efter disse Loves Ikrafttræden, er det dog ikke uden Interesse at undersøge, hvilke Virkninger de har haft i Henseende til en Forbedring af Forholdene.

Den rumænske Bondestands Historie er den samme som alle andre Landes. Lige ned til den sene Middelalder henlaa Jorderne som fælles for alle Kommunens Beboere. Hver Bonde havde sin Særlod, som han dyrkede for egen Regning; men største Delen af Jorden var udlagt som Fællesgræsning eller bedækket med Skov. Bonden var en fri Mand paa sin egen Gaard. I Spidsen for hvert lille Samfund stod en ved Valgkaaret Chef, som foruden en eller flere Særlodder tillige fik Tiende af Bøndernes Avl og tre Dages Arbejde fra hvert Brug. Men i Tidernes Løb fik disse Chefer deres Stilling gjort arvelig og fik tilegnet sig al den fælles Jord. Ja endog den af hver Bonde dyrkede Særlod blev til Slut anset for at tilhøre Chefen, medens Tienden og Arbejdspræstationerne blev betragtet som Vederlag for Brugsretten til denne Jord. Efterhaanden tilegnede de stærkeste Chefer sig Ejendomsretten til bestandig flere og flere Landsbyer. Disses Chefer sank ned til at blive fri Bønder, og alle de andre Bønder til at blive hoveripligtige Livegne. Jorden kon-

centreredes paa bestandig færre og færre Hænder, saa at i Begyndelsen af forrige Aarhundrede en Trediedel af Moldau ejedes af kun 28 Familier. Landbruget stod selvfølgelig paa et meget lavt Trin. Det var Bønderne, der maatte dyrke baade deres egen og Herremændenes Jord, og Udbyttet var derfor ikke bedre end i Danmark i det 18de Aarhundrede. Men der var ingen Veje i Landet, saa Kornet kunde ikke udføres. Var det end kun lidt, der avledes, saa blev det dog næsten alt i Landet, og Bønderne led kun sjældent Sult. Yderligere havde de jo deres Fællesjorder, som Herremanden havde været saa naadig at lade dem beholde som Vederlag for Hoveriarbejdet, og for Resten herskede der i Almindelighed et vist patriarkalsk Forhold mellem Bonde og Herremand. Hvis Ulykker ramte Bonden, kunde han næsten altid være sikker paa at finde Hjælp hos Herremanden, og alt i alt var han med sine Køer paa Overdrevet, med sine Faar og Svin og Høns og med sin Særjord, der gav ham Majs og Hvede til Nødtørft, skønt et fattigt Arbejdsdyr, dog altid i Stand til at bjærge Føden og gøre sig en glad Stund om Søndagen ved Dansen foran Kroen.

Men saa kom den ny Tids Aand. Bonden skulde frigives og gøres til Selvejer. Thi Statskassen trængte til Penge, og Skatterne fra de faa Herremænd var ikke tilstrækkelige til at møde alle den ny Tids Krav. Navnlig skulde der bygges Jernbaner for at befordre Handelsomsætningen og lette Kornudførslen. Saa blev Livegenskabet ophævet i 1864, og Bønderne gjort til Ejere af den Jord, de dyrkede, dog saaledes, at Herremændene under ingen Betingelser var forpligtede til at sælge dem mere end $\frac{2}{3}$ af den Jord, som deres

Forfædre havde tilegnet sig af Bondejorden. — Ved samme Lov fastsattes det, at de Staten tilhørende Domæner, af Areal næsten 2 Mill. Hekt. eller $\frac{1}{4}$ af det dyrkelige Land, skulde afhændes til Bønderne i Lodder, hvis Størrelse bestemtes i Forhold til det Antal Kreaturer, hver Bonde besad.

I Henhold til denne Lov fik da 71900 Bønder udlagt ialt 413000 ha., eller i Gennemsnit $5\frac{5}{7}$ ha. hver; 202000 Bønder fik 882000 ha., eller gennemsnitlig $4\frac{1}{3}$ ha., og 134000 fik 384000 ha., eller knapt 3 ha. hver. 60000 Indsiddere fik tildelt Smaalodder. Som en Reminiscens fra den tidligere Fællesret til Jorden blev der afsat Jord til nygifte, og ialt 48000 Bondesønner har i Henhold hertil faaet Lodder fra $\frac{1}{2}$ til 6 ha. Ialt blev i Henhold til denne Lov 516000 Bønder gjort til Ejere af Smaabrug.

Derpaa kom en Lov af 12. April 1881, hvorved et Antal af 5000 Bønder fik overdraget et Areal af de Statskassen tilhørende Jorder af ialt 23000 ha. i Parceller paa 4, 6 og 8 ha. Endelig blev ved Lov af 7. April 1889 paabudt Salget af de tilbageværende Statsgodser i Parceller paa 5, 10 og 25 ha. I Henhold hertil fik 105000 Bønder 526000 ha. eller 5 ha. hver, 1163 fik 11630 ha. eller 10 ha. hver, og 386 fik 8670 eller 25 ha. hver. — I alt er der saaledes ved disse Love skabt en Hær paa 629582 Smaabønder med under 10 ha., som har faaet et samlet Areal af 2,572479 ha. Land. Disse Bønder sammen med de tidligere fri Bønder med mindre end 10 ha. udgør et samlet Antal af 951000, som ialt besidder 3,153000 ha. Den Jord, som Herremændene ikke solgte til Bønderne, fik de Ret til at overtage som fri Ejendom.

Den ved disse Love skabte Tilstand betegner saaledes en ligefrem Revolution i Landboforholdene i Rumænien. For at denne skulde være til Baade for det menige Folk, vilde det have været nødvendigt, at man var gaaet frem med den allerstørste Omsigt og Forudseenhed. Men saare langt fra, at dette har været Tilfældet, synes man nærmest at have villet slavisk efterabe Vestens Institutioner uden smaaligt Hensyn til om de egnede sig under de givne Forhold.

Den aller første Anke mod Loven er jo den, at man uden at bekymre sig om den Dag i Morgen afhændede den uvurderlige Nationalformue, som Samfundet besad i de 1,900000 Hektar store Statsgodser. Heraf er nu kun 252000 ha. tilbage. Resten er bleven solgt til den urimelig lave Pris af 368 lei (1 lei = 1 Frank) pr. ha. Og den Samfundsformue, som, med de af det stigende Velvære følgende højere Jordpriser, vilde have været tilstrækkelig til Atholdelsen af alle Statens Udgifter, er ødslet bort. For at gøre Ulykken fuldkommen er endogsaa de af Bønderne indbetalte aarlige Afdrag paa Købesummerne bleven indtagne paa Budgettet og spiste op lige saa hurtigt, som de kom ind. Uden iøvrigt at have vundet det ringeste er den rumænske Stat nu og i al Fremtid bleven den Sum fattigere, som disse Godser til enhver Tid maatte repræsentere.

Uden at have vundet det ringeste! Ja, thi Lovene har kun bragt Ulykke og Tab over dem, som de tilsigtede at skulle hjælpe, fordi de i omtrent alle Henseender var ilde overlagte og værre udførte.

Til at overdrage Jorden til Bønderne blev der nedsat Regeringskommissioner. Men selv i de Tilfælde,

hvor Kommissionernes Medlemmer var hæderlige Mænd, var disse ofte ganske uden Indsigt i og Interesse for de Forhold, hvormed de skulde have at gøre. Allerede af den Grund svarede de opnaaede Resultater meget ofte slet ikke til Forventningerne. Næsten uden Undtagelse fik Bønderne de daarligste Jorder paa Godset, og meget hyppigt stod den Pris, de maatte betale for deres Lod, slet ikke i noget Forhold til Jordens sande Værdi. Det hændte ikke saa sjældent, at Kommissionerne foreskrev en Pris, som Bønderne slet ikke kunde forrente, og paa den anden Side var det heller ikke ualmindeligt, at en Kommission gav Jorden til Bonden for en Pris af 200 lei pr. ha. Men naar der saa var gaaet en halvanden Aars Tid, og Kommissionen havde faaet sig rinket op til at gøre Indberetning til Domæne-ministeriet, saa vilde dette ikke nøjes med denne Pris og fordoblede den uden videre. Og Bønderne, der i Mellemtiden havde bebygget deres Lod og tilsaaet Jorderne, var jo nødte til at finde sig i dette uventede Paalæg. Yderligere blev Jorden givet bort ganske ukritisk. Medens den maaske blev nægtet en Bonde, der i mange Aar havde boet i Landsbyen, blev den givet til omvankende Zigøjnere, som ikke drømte om at drive den, men øjeblikkeligt bortforpagtede den med 100 % Avance til en jordhungrende Bonde. Endelig hændte det hyppigt, at Bønderne fik sig tildelt Jord saa langt fra den fædrene Landsby, at de ikke kunde drive den fra denne. I Stedet for at flytte ud paa Lodden bortforpagtede de den da paa 99 Aar.

Saaledes var da Landets Jord udskiftet, Herremændene havde faaet Broderparten — i Henhold til Constant C. Georgesco Severin »La Reforme Agricole

en Roumanie« (Paris 1908) c. 4 Mill. ha., medens der i Brug under 10 ha. kun findes c. 3,1 Mill., og medens Resten af det dyrkede Land c. 800000 ha. er fordelt paa Ejendomme fra 10 til 100 ha. Men alle de mange, der ingen Jord fik, og alle de endnu flere, som siden fødtes — i Rumænien er der gennemsnitlig 4 Børn pr. Bondefamilie — de var for bestandigt gjort arveløse, uden Andel i den Jord, deres Fædre forhen besad i Fællig. For at gøre Ulykken komplet indførtes samtidigt ganske kritikløst hele den franske Code Napoléon. Thi herved ophævedes den eneste Fordel, som Loven af 1864 havde bragt Bønderne, den nemlig, at de udlagte Steder skulde være uafhængelige. Code Napoléon foreskriver som bekendt lige Deling mellem alle en Afdøds Børn. Men da de fattige Bønder ikke har andet at efterlade sig end selve Stedet, maa dette deles mellem Arvingerne. Og da Bønderne intet Steds kan faa mere Jord at købe, er Resultatet blevet en saadan Sønderdeling af de allerede fra Begyndelsen af alt for smaa Ejendomme, at det snart blev Bønderne ganske umuligt at finde deres Livsophold paa deres Lod. Heraf er opstaaet det i Vesten næsten ukendte Forhold, at Arvingerne ikke udskifter Ejendommen, men driver den i Fællig, og der findes i Øjeblikket i Henhold til Dr. Creanga »Grundbesitzverteilung und Bauerfrage in Rumænien« (Leipzig 1907) omtrent 250 til 300000 saadanne Medarvinger.

Men det mest skæbnesvangre ved de nye Udskiftningslove var det, at de ganske revolutionerede de hidtil bestaaende Landbrugsforhold, uden at hverken Godsejer eller Bonde var i Stand til at finde sig til rette under de forandrede Produktionsbetingelser. Bon-

den, som tidligere havde Ret til at græsse sit Kvæg paa Fællesjorden, saa sig nu denne berøvet og saa den henlagt under Herregaarden. Intet Steds var der Græsgange at finde, saa Bonden maatte indskrænke sit Kvæghold ganske betydeligt. Medens Befolkningen paa Landet omtrent har fordoblet sig, er derfor Antallet af Heste og Kvæg gaaet ned til det halve siden 1864, ja der er mange Landsbyer, hvor der ikke findes en eneste Ko, medens i hele store Distrikter mer end 30 % af Bønderne ingen Ko har. Og Hensigten med Loven: at opmuntre til Overgang til Kornavl, er ikke i mindste Maade bleven naaet. De rumænske Bønder er endnu den Dag i Dag saa uvidende, at 85 % af dem hverken kan læse eller skrive, og endnu værre var Forholdet paa Lovens Tid. Allerede paa Grund af det lave aandelige Standpunkt, paa hvilket Bønderne stod, vilde det have været dem vanskeligt at faa Planteavl til at lønne sig, i Særdeleshed i Betragtning af, at med Formindskelsen i Kvægholdet indtraadte ogsaa en Formindskelse i deres allerede i Forvejen alt for ringe Gødningsforraad. — Men der var ganske anderledes vægtige Aarsager til den Elendighed, i hvilken Bønderne efterhaanden sank ned.

De store Godsejere har allerede i lange Tider opgivet at bo paa deres Ejendomme. Men lige til henimod Slutningen af Tredserne drev de i hvert Fald selv deres Godser ved Hjælp af en Intendant. Saa kom imidlertid omkring 1870 Aabningen af de Jernbaner, der satte Rumænien i Forbindelse med det sultne Vesten, og øjeblikkeligt begyndte Hvedepriserne at stige. Kvægopdrætningen vilde ikke længere svare sig; men Godsejerne savnede Kapital til at gaa over

til Kornavl. Der var ikke andet for end at bortforpagte Godset med Bønder til en kapitalstærk Forpagter. Herremanden sank ned til at blive en ren og skær Grundrentenyder; thi ud over den nøgne Jord ejede han kun lidet eller intet. Men Opkrævningen af Grundrenten overlod han til Forpagteren. Og han har roligt kunnet gøre det; Forpagterne har forstaaet deres Ting.

Thi Bønderne fik, som sagt, allerede fra Begyndelsen af, for lidt Jord til, at de, under de givne Produktionsforhold, kunde leve paa den. Det var navnlig Græsland, de manglede; men heller ikke til det fornødne Brødkorn havde de nær Jord nok. Af Rumæniens Areal, 13,135000 ha., er ialt 7,999000 ha. under Dyrkning. Disse ca. 8 Mill. ha. er fordelte paa ialt 965000 Grundbesiddere, af hvilke 921000 eller 95,40 % har mindre end 10 Hekt. med tilsammen 40,20 % af Jorden. (Se Dr. Creangas ovennævnte Værk). Og i Henhold til Finansministeriets Beretning om Skatteansættelsen for 1905 havde Bønderne med under 10 ha. en Gennemsnitsindtægt af 120 lei — 85 Kr. om Aaret.

Men det er kun et Mindretal af Smaabønderne, der naar dette højst beskedne Gennemsnit. Dr. Creanga paaviser, hvorledes enhver Bonde, som ikke har mindst 7 ha. under Drift, er ude af Stand til at leve af sin Bedrift, og derfor maa ty til Godsejeren eller hans Forpagter for at erholde Jord paa de Betingelser, som disse finder for godt at tilstaa dem. Af de 921000 Smaabønder er der kun ca. 47000, som har mere end 7 ha., 744000 eller 77,20 % af alle Ejendommene har mindre end 5 ha. med ialt kun 25,74 % af Jorden, og

292000 Ejendomme eller $30,30 \%$ har mindre end 2 ha. og til dem hører kun $4,28 \%$ af Jorden. Der findes saaledes i Rumænien et Antal af 744000 Smaabrugere foruden ca. 400000 Medarvinger og jordløse Bønder, der alle ikke kan leve af deres Jord. Paa den anden Side findes der 2071 Ejendomme, eller $0,23 \%$ af Totalantallet, med over 500 ha., og disse $0,23 \%$ af alle Ejendomme besad $38,26 \%$ af Jorden. Gaar vi ned til Ejendomme paa over 100 ha., da finder vi, at der af saadanne findes ialt 5385 eller $0,90 \%$ af Totalantallet; men under dem ligger $48,60 \%$ af Jorden. Yderligere er adskillige af disse Ejendomme forenede i en enkelt Ejers Besiddelse, saa at Antallet af Ejere af Ejendomme over 100 ha. ikke er 5385, men kun 4171. Af mellemstore Ejendomme med fra 10 til 100 ha. finder vi, som alt berørt, kun faa, ialt kun 38700 med et samlet Areal af 861000 ha. Det er saaledes kun 4% af Landets Jord, der er i Hænderne paa Middelstanden. I øvrigt er Jorden delt mellem store Godsejere og mer eller mindre besiddelsesløse Proletarer, der, for at leve, til enhver Pris maa søge at faa til Leje noget af den Jord, som de under ingen Betingelse kan faa at købe.

Og det er saa vist ikke billige Betingelser, de arme Bønder har opnaaet. Ved Loven af 1864 blev de ganske vist fritagne for Hoveri; hvad Jord de vilde leje, skulde betales med kontant Afgift. Men Herremændene, som i Rumænien er omtrent enevældige, da Bønderne praktisk talt ikke er repræsenterede i Rigsdagen, var ikke længe om at se og angre deres Ædelmodighed. Thi det begyndte virkelig lige efter 1864 at gaa Bønderne helt godt. De lejede et Stykke Græsland og de drev deres egen Jord; men

de var ikke til at formaa til at arbejde paa Herregaardsjorden, før de var færdige paa deres egen. I det dengang meget svagt befolkede Land var det derfor ganske umuligt for Herremændene at faa deres uhyre Arealer dyrkede. Allerede i 1866 gav de da en ny Lov, hvorved det tillodes dem at oprette Arbejdskontrakter med Bønderne, og saa var der ingen Jord at opnaa for den Bonde, der ikke vilde forpligte sig til Hovarbejde. Var Herremanden ikke tilfreds med Bondens Arbejde, eller blev dette ikke rettidigt udført, saa kunde Godsejeren uden videre lade Arbejdet udføre af en anden og saa lade Sognets Borgmester gøre Udlæg hos Synderen. Men hvis Bonden følte sig brøsthølden med Herremandens Fortolkning af Kontrakten, da havde han ingen anden Vej at gaa end at stævne denne, en baade kostbar og navnlig farlig Vej.

Da saa Kornavlens efter 1870 begyndte at antage større Dimensioner, fik Godsejerne, eller nu i stigende Grad Godsforpagterne, Brug for endnu langt mere Arbejdskraft. — I 1872 udkom der da en ny Lov, i Henhold til hvilken det ligefrem paabødes Gendarmerne at gøre Jagt paa de efterladende Bønder og føre dem bundne tilbage, og med Knuten i Haanden at vaage over, at de udførte deres Arbejde. Omkostningerne ved Jagten maatte Bonden bære. Denne Lov var dog kun i Kraft til 1882. Godsejerne havde da lært at indse, at en økonomisk Lov, d. v. s. Bøndernes udsultede Tilstand, tvang dem ganske anderledes eftertrykkeligt til at arbejde paa Herregaardsjorden, end de mest brutale Tvangslove nogensinde kunde gøre det.

Den omtalte Lov af 1882 saavel som en Lov af 1893 paabød da ogsaa forskellige Lempelser i Bønder-

nes Stilling. Men Rigsdagen kunde godt tillade sig denne Liberalisme. Thi mellem en sultende Mand og den, der holder Midlet til Tilfredsstillelsen af denne Sult i sin Haand, kan ingen Lov foreskrive Betingelserne for en Handel; de to kontraherende Parter skal altid vide at slippe udenom Lovens Forskrifter. Disse Love er da heller aldrig bleven overholdte. Landsbyens Borgmester er i Lommen paa Forpagteren, og de højere Autoriteter er dennes selskabelige Omgangskreds. Selv om Bonden ikke, bare for at opnaa den til hans Sults Tilfredsstillelse nødvendige Jord, var lige saa ivrig som Forpagteren for at omgaa Loven, hvorledes skulde han da overhovedet kunne faa Ret overfor denne.

Bønderne er saaledes forsvarsløse i Hænderne paa Forpagterne. Det vil nu være Tid at se, hvorledes disse benytter sig heraf.

I hvilken Udstrækning den for Rumænien specifikke Form af Godsforpagtning drives i dette Land, fremgaar deraf, at af alle Ejendomme med mere end 50 ha. er der bortforpagtet et Areal af 2,334000 ha. Af Ejendomme med mer end 100 ha. er de 60% i Godsforpagteres Hænder. Og Godsejerne, der saaledes forsømmer den dem naturligt paahvilende Pligt, at administrere deres Godser, viser ingen smaalig Forkærlighed for deres egne Landsmænd i Valg af Forpagter. Af de ca. 3300 Forpagtere er ganske vist 72% Rumænere, medens 12% er Udlændinge og 13% Jøder. Men jo større Godserne bliver, jo færre Rumænere findes der blandt Forpagterne. Af Godser over 5000 ha. er saaledes kun 51% forpagtet af Indfødte, medens de 49% er delt ligeligt mellem Udlændinge og Jøder med

24 $\frac{1}{2}$ % til hver. Derfor har Rumænerne ogsaa kun 63 % af al Jorden, medens Udlændingene har 18 % og Jøderne 19 %. Særligt i Moldau er Jøderne talrige, og af Godser med mere end 5000 ha. er ikke mindre end 72 % i deres Hænder. Hvis nu Forpagteren som Regel var en Mand med Kendskab til Landbruget og med Kapital nok til at drive det mægtige Areal nogenlunde vel, saa var Ulykken maaske endda ikke saa stor. Men Forstand paa Landbrug er en Ting, der aldeles ikke udkræves hos Forpagteren. Han skal eksploitere Bønderne, ikke Godset, og derfor er ogsaa en græsk Købmand, en jødisk Bissekræmmer eller en forhenværende Herskabskusk, der har stjaalet sig en lille Formue sammen, netop udmærket egnet til Driften af den vældige Bedrift. Der er maaske ingen af dem, der har nogen ret stor Formue til at begynde med, men naar en Mand kan bevise, at han kan forpagte et Gods, kan han altid opnaa billig Kredit i en udenlandsk Bank, og Kredit maa han have; thi han skal udbetale den halve Forpagtningsafgift ved Kontraktens Underskrift og den anden halve ved Tiltrædelsen. Naar nu Afgiften beløber sig til en Hundrede eller halvandet Hundrede Tusinde Francs om Aaret, da betyder Renten af en saadan Sum allerede en Kapital i et Land, hvor den almindelige Rentefod er fra 10 til 12 %. Men det gør ikke stort til Sagen; Forpagteren skal vel vide at lade Bønderne erstatte ham hans Udlæg.

Saa faar Forpagteren da en Kontrakt paa fem Aar, fornyelig for andre fem. Godsejeren, der fra Aar til Aar ser Forpagtningsafgifterne stige paa Grund af Forpagternes indbyrdes Konkurrence, vil ikke give ham længere Forpagtning. Men naar Afgiften er betalt,

er Forpagterens Kapital som Regel udtømt. Selv om man forstod sig paa Landvæsen, og selv om han vilde drive Jorden rationelt, kunde han det ikke af Mangel paa Kapital. Dog, det har ingen Nød; det betaler sig bedre at udnytte Bønderne rationelt.

Det Forpagteren har overtaget, er nemlig i Virkeligheden et absolut, effektivt Jordmonopol. Han har forpagtet et Gods paa maaske 10—20000 ha., og fra Landsbyen, hvor Bøndernes Hytter fjæler sig, er der milevidt til næste Gods. Selv om ikke Forpagteren paa dette ogsaa havde sine Bønder, saa kan Bønderne paa det af vor Forpagter optagne Gods ikke paa nogen Maade dyrke saa langt fraliggende Jord med det fjærreste Haab om Udbytte. Forpagteren har Besiddelsen af den Jord, som Bønderne maa have for ikke at sulte ihjel, og saa længe han levner dem saa meget, at de ikke rent ud gør dette, kan han tage lige saa meget af deres Arbejdes Frugter, som han vil. Bønderne maa betale; thi de maa have Jorden. — Og skulde der tilfældigvis være et andet Gods i Nærheden, hvorfra Bønderne maaske kunde faa den fornødne Jord, — godt, saa kan Forpagteren jo næste Aar overbyde den Forpagter, der besidder dette Gods, og saa lade Bønderne erstatte ham baade Svien og Smerten.

Paa denne Maade er opstaaet de berygtede Trusteer, der til Slut gav Anledning til Revolutionen i 1907. Af saadanne er der navnlig to, som er blevne herostatisk berømte: die Brüder Fischer og die Brüder Juster. Den første havde i 1905 lagt Haand paa ikke mindre end 152000 ha. dyrkelig Jord foruden et lignende Areal Skovland, og betalte herfor en Afgift af ialt 3,440000 lei. D'Hrr. Juster er ikke af slet saa

stor Betydning; de har kun 30000 ha., for hvilke Afgiften gaar op til 525000 lei. — For at sikre sig imod, at Godsejeren ved ny Kontrakts Indgaaelse skal spænde Buen alt for højt, afkøber Trusten denne den Smule Inventar, han maatte have, saaledes at han, der i Bukarest eller Paris fortærer de let vundne Frugter af sit Monopol, vil være ganske ude af Stand til selv at overtage Godset, naar Forpagtningstiden er ude.

Men for øvrigt er Trusterne ikke forknytte for at byde stedse højere Afgifter. Det er jo dog blot et Udlæg, som Bønderne nok skal komme til at erstatte dem med Renter og Rentes Renter. Medens derfor for blot nogle faa Aar siden die Brüder Fischer fik Forpagtninger til 13 lei pr. ha., saa har de nu maattet gaa helt op til 73 lei. Alene i Aarene 1903—05 forøgedes Afgifterne med 50 %. Men det gør jo heller ikke noget; saa maa Bonden betale saa meget des mere, ja helt op til 200 lei pr. ha., og Trusten kan ogsaa faa Jord nok. Baade Stat, Kommune og barmhjertige Stiftelser kappes om at tilbyde dem den Jord, som Bondens Jordnød gør saa værdifuld.

Saa flytter da Forpagteren ind paa »Konak«en eller »Curta«en med en hel Stab af beredne Tjenere, Opsynsmænd og Overopsynsmænd. Og han lader Bønderne tilsige til at møde hos sig for at indgaa ny Kontrakter. Det er Efteraar, og det begynder at blive koldt; men paa den bestemte Dag indfinder alle Landsbyens Bønder sig paa »Hoffet« for at se deres ny Hersker træde frem paa Verandaen i al sin Glorie. Visen, han synger, er bestandig den samme. Han har maattet betale forøget Afgift; nu maa Bønderne ogsaa betale mere Tiende og yde ham mere Arbejde. Men

Bønderne, hvem den tidligere Forpagter har klædt af til Skjorten, vil ikke lade denne flaa sig levende. De tigger og beder, de græder og klager; men Forpagteren er ubønhørlig. »Vil I ikke gaa ind paa mine Betingelser, faar I ingen Jord«. Da lyder Raabet: »Vi kan ikke« fra en af de ældste, og hele Flokken stemmer i med: »Vi kan ikke«. Thi for deres Øje svæver Synet af den gyldne Majsstak der hjemme foran Hytten, og de véd, at de kan ikke sulte ihjel for det første. Og de vandrer hjem til Landsbyen, til deres Hytte med den klinede Lervæg, det stampede Gulv og Plankesengene med de hullede Dækkener.

Vinteren gaar. De koger deres Majsgrød og æder deres Hvidløg med en Stump Faareost, maaske slagter de endog et Faar og lever højt paa det Vinteren igennem. Men Ulykken rammer alle. En mister et Barn, som skal begraves, en anden en Okse, som skal erstattes. For en tredje blæser Vinden hans Rønne om, og en fjerde har kigget saa dybt i Glasset hin Søndag ved Dansen foran Værtshusets Dør, at han er bleven Værtshusholderen en Snes Francs skyldig. Ja selv de, som gaar Ram forbi, ser med voksende Uro deres Majsbeholdning svinde, indtil Februar melder sig med tom Lade og tomt Spisekammer. Alle maa de gøre Gæld for at leve, og hvad enten de gaar til Værtshusholderen, Skolelæreren, Popen, Købmanden eller Forpagteren, saa er Renten lige ublu, undertiden hele 25 % pr. Maaned. Der er ikke andet for end at gaa til Forpagteren og faa Forskud. Og saa er Bonden fortabt for bestandig. Han underskriver — d. v. s. han sætter sin Tommelfinger i det endnu vaade Blæk-kors, som Forpagteren anbringer under Beviset — en

Kontrakt, hvorefter han i Korn skal tilbagebetale et flere Gange saa stort Beløb, som det han modtager. Naar saa Høsten kommer, er der ikke høstet mere end just nok til at opholde Livet, betale Skatter (der i Henhold til Creanga er gennemsnitlig 43 ⁰/₁₀ højere for Smaabonden end for Godsejeren), og betale Renter af den til Forpagteren paadragne Gæld. Thi det er Forpagteren, som i Kraft af sin højere Viden fastsætter Prisen paa Kornet. Fra Aar til Aar kommer saa denne og henter den bedste Part af Høsten. Bonden har følgelig aldrig Penge eller tilstrækkeligt Brødkorn. Han maa have Jord hos Forpagteren til at avle sin Majs, og han maa have Græsgange til sine Okser. — Saa Forpagteren har roligt kunnet vente til det tidlige Foraar; han har jo hele Tiden vidst, at Bønderne vilde komme igen. De faar saa Lov at bløde saa meget des haardere for deres Halsstarrighed.

Hver Bonde faar saa megen Jord, som han absolut maa have — fra 1 til 6 ha. Betingelserne, han faar det paa, er overalt de samme, nemlig hele Udbyttet af hans Arbejde ud over, hvad der er absolut nødvendigt for ikke at sulte ihjel. I Sammenligning hermed betyder det lidet, at Vilkaarene for Lejeafgiftens Berigtigelse er fornielt forskellige i Moldau og i Valakiet. I Moldau overlader Forpagteren al Jorden til Bønderne og nøjes med at opkræve Grundrenten gennem en Afgift, der kan gaa helt op til ²/₃ af Høstudbyttet, ja i ikke faa Tilfælde tager omtrent det hele. I Valakiet beholder Forpagteren selv en Del af Jorden. Men han bearbejder den ikke selv; det maa Bønderne gøre som Part af Lejen for den dem tilstaaede Jord. Yderligere maa de betale ham en Tiende, som løber op til ¹/₄ ja

til $\frac{1}{2}$ af Høstudbyttet. Der er her ikke Bønder nok til at leje al Jorden, derfor maa Forpagteren beholde en Del af den selv; men han har hverken Kapital eller Arbejdskraft til at bearbejde den; saa vil Bønderne overhovedet have Jord, maa de dyrke den for ham med deres egne Plove og Okser.

Endnu for godt en halv Snes Aar siden kunde Bonden faa en Hektar mod at bearbejde en halv eller en hel ha. for Forpagteren. Men Forpagternes indbyrdes Konkurrence paa den ene Side og Bøndernes fuldstændig forsvarsløse Stilling paa den anden har drevet Jordværdien saaledes i Vejret, at Bonden nu maa dyrke halvanden og ofte to Hektar for hver Hektar han lejer. Forpagteren maa selv betale fra 60 til 80 lei dér, hvor han før betalte fra 20 til 30, og Bonden, som kun har sit Arbejde at byde for Lejen, maa give to, tre Gange saa meget af dette. Lejen varierer naturligvis i Forhold til Godsets Beliggenhed og Jordens Frugtbarhed; men dér hvor Bønderne i 1870 gav fra 16 til 44 lei for en falce (1,13 ha.), maa de nu betale fra 60 til 128 lei, medens Tienden er steget fra $\frac{1}{10}$ til $\frac{2}{10}$, ja i enkelte Distrikter helt op til halv Høst. Forpagteren spørger forøvrigt kun lidet om Jordens Beskaffenhed. Det, der interesserer ham, er at faa en garanteret Opgivelse af Antallet paa Bønderne paa Godset. Derefter retter hans Tilbud sig, og har han Sikkerhed for, at der er et tilstrækkeligt Antal jordhungrige Bønder at eksploitere, saa giver han gjerne Afkald paa saadanne Bagateller som at besigtige Godset, før han forpagter det. De høje Jordpriser har drevet Arbejdslønnen ned til mindre end det halve af, hvad den var i 1870. Høstudbyttet er ikke bleven

forøget; men dér, hvor Bonden før fik en ha. at dyrke i Betaling for sit Arbejde, dér faar han nu kun en halv. — Medens i Henhold til den officielle Enquête Agricole af 1907 Arbejdslønnen for Mand og Forspand i 1882 var fra lei 2,50 til lei 4,00, saa var den i 1907 kun lei 1,60—2,00; for en Mand uden Forspand var Lønnen sunket fra lei 1,50—2,00 til lei 0,40—1,00. Medens Godsejerne lever som Liljerne paa Marken af Udbyttet af Jordmonopolet, saa udnytter Forpagterne dette til det alleryderste. De har hverken Heste eller Okser, hverken Plove eller Harver, hverken Køer eller Kalve. Men de har Jorden, og ved at skabe en kunstig Mangel paa denne uundværlige Livskilde har de forstaaet at faa Bønderne til at pløje deres Marker, høste deres Korn og køre det i Lade. Og det er netop denne kunstige Knaphed paa Jord der har tvunget Arbejdslønnen ned.

Man har benyttet sig af forskellige Midler til at skabe denne kunstige Jordmangel. Hvor Lejen tildels betales med Dyrkning af et vist Areal, som i Valakiet og hist og her i Moldau, er ikke alene Lejens Ansættelse i Pengeværdi bleven mer end fordoblet; men yderligere beregnes Arbejdet, der udføres i Henhold til de ovenfor omtalte Arbejdskontrakter, til kun halvt den Arbejdsløn, som en fri Arbejder modtager. Derpaa maa Bønderne, foruden at dyrke det vedtagne Areal, yderligere yde et vist Antal Hoveridage paa Hovmarken, ofte endogsaa 30 Dage for hver Hektar lejet. Endelig have Forpagterne fundet paa at tage Tienden ikke in natura, men i Arbejde, saa naar Tienden beløber sig til $\frac{2}{3}$ af Høstudbyttet, maa Bonden dyrke 4 ha. for Forpagteren for de 6 Hektar han lejer.

Forpagteren har saaledes ikke engang nogen Interesse i, at Bonden skal faa Udbytte af den Jord, han lejer. Han giver ham derfor den daarligste Jord og beholder selv den gode. Ligeledes har Forpagteren jo ingen Interesse i, at Bonden passer sin Jord; men han har megen Interesse i, at hans egen bliver passet. Følgelig maa Bonden til enhver Tid være rede paa Hovmarken. Om Bonden faar pløjet, saaet og kørt ind i rette Tid paa sin egen Jord er derimod Forpagteren ligegyldigt.

Ved alle disse Midler er Forpagteren i Stand til selv at dyrke, eller rettere at lade Bønderne dyrke for sig, et bestandigt større Areal af Godsets Jorder. Han har følgelig et bestandigt formindsket Areal at udleje til Bønderne, som saaledes faar mindre og mindre Jord, jo haardere de maa slide for Forpagteren. Ved denne kunstige Indskrænkning i Tilbudet paa Jord er der skabt en lige saa kunstig forøget Efterspørgsel og som Følge deraf en Dalen i Værdien af det eneste, Bonden har at give for Jorden, sit Arbejde.

Men der er endnu mange andre Midler til Raadighed for Forpagteren.

Naar Arbejdet paa Marken skal begynde, flytter hele Landsbyen fra Hytterne ud paa Agrene. Alt, hvad de behøver af Husgeraad, er jo blot deres store Kedel til Majsgrøden og maaske et Par Tæpper til de smaa. De lever og sover under aaben Himmel paa den bare Jord. — Saa kommer Forpagterens Overopsynsmand »Logofet« en og udmaaler Jorden til dem. Men han kniber svært paa Maalene selv i de faa Tilfælde, hvor han ikke har falske Maal, og Bønderne maa prise deres Lykke, om de faar $\frac{3}{4}$ Pogon (1 Pogon omtrent 1 Td. Ld.) for hver Pogon, de skulde have.

Naar derimod den Jord, de skal dyrke for Forpagteren, skal udmaales, er der intet Kniberi, og Pogonen bliver regelmæssigt til $1\frac{1}{2}$. Bønderne véd det godt nok; de kan ogsaa maale paa deres egen Maade; men hvad nytter det at klage, saa fik de blot slet ingen Jord.

Selv hermed er endnu ikke Bondens Jammersminde skrevet til Ende. Naar han har gjort sit Hoveriarbejde, og han om Aftenen kommer til Godskontoret for at faa sin Kvitteing for fuldbragt Dagværk, da bliver denne ham ofte nægtet under Paaskud af Mangel paa Tid. Men naar saa Nytaar kommer, og Bondens Konto skal gøres op, da er han altid Forpagteren en Mængde Arbejde skyldig i Henhold til Godsets Bøger. Og Bonden, der ikke kan skrive, kan intet akseptabelt Regnskab opvise. — Endelig forstaar Forpagteren ved allehaande Bøder at udpine Bonden. Er hans Okse eller hans Gaas løbet ind paa Forpagterens Jord, er hans Arbejde ikke efter Ønske, straks faar han en Bøde paa mindst en Snes Frcs., at betale i Korn, paa hvilket Forpagteren sætter Værdien.

Er det et Under, at Bønderne ikke kan leve som Mennesker? I Moldau er i Henhold til den ovennævnte Enquête Agricole af 1907 den Leje, de maa betale, overalt højere end Jordens virkelige Lejeværdi. I de fleste Tilfælde var Lejen fra 50 til 200 % for høj; men i ikke saa faa Tilfælde oversteg Lejen den virkelige Lejeværdi med fra 200 til 500 %. Og som Enderesultat slaar den nævnte Enquête fast, at paa 83,7 % af de undersøgte Godser havde Bønderne et Gennemsnitstab af 52,14 % pr. ha., naar Hensyn tages til det af dem ydede Arbejde.

Det er Bønderne, der maa gøre alt Arbejdet paa

deres egen og paa Herremandens Jord. Det er dem, der ejer næsten alle Plove og øvrige Landbrugsredskaber, der ejer de 95 % af Landets Heste og 93 % af Okserne, som de maa underholde for at dyrke deres Herrers Jord. Og de har dyrket den, først med Majs for Forbrug i Landet selv, saa med Hvede til Udførsel. Landet udfører nu 6 Gange saa meget Hvede som i 1870; men der bliver mindre tilbage, og Bonden, som frembringer det, faar baade mindre Majs og mindre Hvede. I 1907 var da Buen spændt saa stærkt, at den bristede. Førte af de Aandens Proletarer, som de rumænske Universiteter frembringer i Skarevis, førte af deres Præster og Skolelærere og førte af de enkelte Velhavende blandt dem, der var utilfredse med intet Steds at kunne faa Jord at købe til at leve paa, lod Bønderne sig lede til Tumulter, der i Længden antog Revolutionens Karakter. Bønderne forlangte at faa Jord til Leje til 25 lei pr. falce og en ærlig Udmaaling. Hvor Forpagterne gik ind paa disse Krav, drog Bondesværmen bort. Men blev disse nægtede, kogte alt det onde Blod over. Det var paa Trusten Fischers Gods, Flãmãndi, at det først kom til Haandgribeligheder. Som i Grevens Fejde brændte Bønderne Herregaardene og slog ihjel. Med Ofrenes Indvolde vajende fra Knip-lerne drog de afsted til næste Herregaard for at fortsætte Ødelæggelsesværket. Regeringen maatte sende Tropper imod dem, først 60000, saa endnu 60000; Bønderne fortalte hinanden, at Tropperne vilde ikke skyde paa Folket; men de skød, og 12000 Bønder mistede Livet under Urolighederne. — Det konservative Ministerium faldt, og et liberalt Ministerium gav sig straks til at lovgive for at forbedre Bondens Kaar.

Det vil endnu være noget tidligt at fælde en afgørende Dom over hele dette Lovgivningsarbejde, og det er for øvrigt ogsaa af forskelligt Værd. Men det er næppe for meget at sige, at enhver Lov, der ikke tager direkte Sigte paa at hæve Bøndernes økonomiske Basis og saaledes gøre dem økonomisk uafhængige af Forpagterne, vil vise sig at være et Skud i Taagen. Saa længe Bønderne af Sult og Nød tvinges til at tage Jord i Leje af Forpagterne, vil de bestandigt være nødsagede til at bistaa deres Udsugere i Omgaaelse af Lovene, og saa længe vil der bestandigt staa overfor de usle Bønder en Klasse af Forpagtere og Embedsmænd, der anser sig for at være skabte af et ganske andet Ler end de sølle Bønder, hvem de alle kun betragter som gode Objekter for Udbytning.

Af den Grund er det allerede tvivlsomt, om Første-grøden af Lovgivningsvirksomheden vil blive af større Betydning. Straks efter Revolutionen blev det paa-budt, at de smaa Ejendomme ikke maa beskattes højere end de store, og ligeledes at de tilbageværende Statsgodser ikke maa sælges til andre end Bønder. Men lignende Paabud er flere Gange før blevne givne uden nogensinde at være blevne overholdte i Praksis. Der er langt fra Regeringskontorerne i Bukarest til Dommeren og Skattevurderingsmanden i den lille By, hvor Forpagteren bliver betragtet som en lille Konge.

Større Betydning blev da ogsaa af Lovgiverne til-lagt de tre Love, som Rigsdagen fik færdig i December 1907, nemlig en Lov om Arbejdskontrakter, en Lov om Oprettelse af en Landbank og en Lov om Indskrænkninger i Ret til Forpagtning. Tiden har

allerede vist, at man har knyttet alt for store Forhaabninger til dem.

Ved den første Lov blev det forbudt Forpagterne at lade Bønderne arbejde for Tienden. Der blev dernæst paabudt Nedsættelse af Kommissioner for at fastsætte en Minimumsarbejds løn og en Maksimumlejeafgift og Tiende. Endelig blev det paabudt, at Udmaalingen af Land til Bønderne skulde finde Sted med autoriserede Metermaal. Nu mente Lovgiverne, at naar de sikrede Bønderne ved Lov en Minimumsarbejds løn og skærmede dem ved et Maksimum, ud over hvilket Forpagteren ikke maatte flaa dem, saa var den hellige Grav vel forvaret. Dog var der endnu den Mulighed, at Forpagterne kunde benytte sig af fremmed Arbejds kraft, saaledes som de for øvrigt allerede i nogen Udstrækning gjorde før Loven. Og for at sikre mod dette blev Indvandring af fremmede Arbejdere forbudt undtagen mod Polititilladelse. Endelig blev der truffet Anstalter til Oprettelse af kommunale Græsgange for at gøre Bønderne uafhængige af Forpagterne. Det er ganske instruktivt at følge denne Lovs Skæbne, da den blev udsat for det daglige Livs ubarmhjertige Lys.

Hvad angaar det første Forbud: det mod at lade Bønderne arbejde for Tienden, da er det nok at sige, at det selvfølgelig er forblevet fuldstændigt uvirksomt og vil forblive uvirksomt, saa længe Bønderne ikke er i Stand til at erhverve deres Livsophold uden paa Forpagterens Jord. De Stakler maa ligefrem hjælpe Forpagteren med at omgaa Forbudet. Og hvad angaar Paabudet om en Minimumsløn, da har Kommissionerne været meget villige til at fastsætte den; men Bønderne,

der om Vinteren staar og skal for enhver Pris have Jorden, er mindst lige saa villige til at modtage langt mindre og dog give Kvittering for Minimumslønnen. Ogsaa Maksimumsleje og Tiende er trolig bleven fastsat; men den er bleven sat saa højt, at ingen Forpagter i sine vildeste Drømme vilde forlange mere, end Loven hjemler. Ligeledes opbevarer Borgmesteren i hver eneste Landsby troligt sine Metermaal, og naar Logofeten skal maale Jord ud, bliver de højtideligt afhentede. Men selv med et af den kgl. rumænske Statsregering justeret Metermaal kan Logofeten maale korte Alen til Bonden og lange Alen til Forpagteren, og Bonden har ikke faaet mere Jord, Forpagteren ikke mindre paa Grund af den Lov. Alt hvad der ved Loven er opnaaet er dette, at den Mand, der har Brug for fremmede Arbejdere og ikke besidder politisk Indflydelse, maa nøjes med hvad Arbejdskraft han kan faa. Er han gode Venner med en Rigsdagsmand, gaar Sagen derimod ganske glat.

Tilbage bliver den i Loven hjemlede Ret for Kommunerne til at anskaffe sig kommunale Græsgange. Under saa primitive Tilstande som i Rumænien kan der ikke være Tale om nogen stor Avl af Foderurter, og Bonden maa derfor have Overdrev, om ikke for andet, saa for at kunne føde de Heste og Okser, han maa bruge paa Hovmarken. Stort mere Jord har Forpagterne da heller aldrig villet overlade Bønderne, og det til en Leje af 35 lei pr. Høved. Derfor er Kvægholdet gaaet ned til det halve af, hvad det var før 1870, og derfor er Racen forringet i en meget betænkelig Grad. Men trods alt dette havde Forpagterne netop i Bøndernes absolute Trang til Overdrev det allermest

virkningsfulde Torturmiddel imod dem. Majs og Hvede kunde de dog maaske komme saa nogenlunde ud af at avle; men Jord til Græsning havde de absolut intet af. En Lov om Udlægning af Fællesgræsgange var derfor bydende nødvendig, om Bønderne skulde hjælpes en Smule ud af deres Elendighed. Og da man i Rumænien finder nogle Landsbyer tilhørende de saakaldte Mosneni, i hvilke Jordfællesskabet er blevet bevaret, og hvor som Følge heraf en i Landet ganske enestaaende Trivsel hersker, saa bestemte man sig til at forsøge med kommunale Græsgange. Disse var jo saa meget mere nødvendige, som Bønderne, der slet ikke kender saadan en Ting som Sommerstaldfodring, maa have Besætning alene for Gødningens Skyld. — Men det er godt at mærke, at det er Herremændene, som har givet Loven. Godsejerne kan ikke tvinges til at sælge Jord til Overdrev; alt skal ske ved frivillig Overenskomst, og Overdrevet skal mindst være af et Areal stort nok til at kunne føde tre Okser pr. Familie. Yderligere forbeholdes der Godsejeren Ret til alle de i Undergrunden værende Rigdomme af Mineralier, Sten etc. — For at opmuntre til Dyrkning af Foderplanter blev det endelig fastsat, at den Bonde, der ikke har et vist Areal bevokset med disse og med Grønsager, skal være uberegtiget til at deltage i Fællesgræsningen.

Men Resultatet af denne Lov er udeblevet. Herremændene er som Regel uvillige til at sælge en Del af deres Ejendom til Kommunerne mod aarlige Afdrag, og for Resten er de sjældent i Stand dertil, fordi de har behæftet deres Ejendomme med Pantegæld til en Rente af fra 6 til 12 % for et Beløb, der gennemsnitligt andrager 40 % af Værdien. Hvor de har været

villige til at sælge, har det altid været den uslest mulige Jord til den dyrest mulige Pris, fra 600 til 1000 Fr. pr. ha. for Jord, der knapt nok har nogen Værdi. Der er derfor kun afsluttet ganske enkelte Handler, ved hvilke de paagældende Kommuner har paadraget sig en Gæld, som de fattige Bønder vil have deres Læs med at faa betalt.

Imidlertid vilde dette dog have været et ganske lille Skridt i den rigtige Retning, dersom ikke Lovgiveren havde ødelagt sit eget Værk ved at fastsætte, at hver enkelt Bonde skal have Lov til at indhegne sin Andel og beplante den med Foderurter med det Resultat, at Lodden derefter overgaar i hans private Eje. Hvis derfor denne Lov i Tidens Løb ændres saaledes, at Kommunerne virkelig kan købe Jord efter den, da vil denne Jord i Løbet af meget kort Tid altsammen atter være overgaaet i privat Eje, og de, der ikke har været med til Delingen, vil være lige saa haardt i Nød for Græsland, som Bønderne er det i Dag.

I Følge Loven om Trusterne maa ingen forpagte mere end ét Gods, med mindre Godsernes samlede Areal ikke overstiger 4000 ha. Strænge Frihedsstraffe og Bøder truer enhver, der forsynder sig mod Loven, som dog først vil træde i fuld Kraft 1912. — Der var saa vist Grund nok til at lovgive mod Trusterne; de havde opnaaet at gøre Jordmonopolet absolut. Da saaledes Bønderne paa et af Fischers Godser et Aar havde faaet Jord paa et imod Sædvane nærliggende Nabogods, var Resultatet blot det, at Fischer næste Aar bød det dobbelte for dette Gods af hvad den hidtidige Forpagter havde svaret. Han fik det selv-

følgelig, og fortalte saa Bønderne, at de maatte erstatte ham det Tab, han havde lidt, ved at de forrige Aar havde forladt ham. Bønderne, som ikke kunde faa en Kvadrattomme Jord andetsteds, var nødte til at betale, hvad han forlangte.

Men man opnaar intet ved Forbudslovgivning. Allerede nu tager Trusterne ikke Godser i Forpagtning paa ét Navn. Koner, voksne Børn, Slægtninge og Undergivne maa give Navn til, og Bønderne tør ikke kny. De véd jo forøvrigt ogsaa godt nok, at selv om de vovede at klage til Øvrigheden, og selv om denne skulde være sindet at gøre sin Pligt overensstemmende med Lovens Bud, saa vilde det dog være umuligt at bevise, at der virkelig forelaa en Overtrædelse af Loven, saa længe de Personer, i hvis Navn Trusten har taget Godserne, holder ren Mund. Loven mod Trusterne har saaledes hidtil været og vil utvivlsomt vedblive at være fuldstændig virkningsløs. Skønt Lovgiveren, i berettiget Mistillid til Virkningsfuldheden af de anvendte Midler, har villet slaa Trusterne ihjel to Gange, først ved Lov om Minimumsløn og Maksimumsleje og derpaa ved rent ud at forbyde dem, — skønt Lovgiveren saaledes har vist sin gode Vilje til at ombringe Uhyret, saa lever det dog endnu i bedste Velgaaende og vil sandsynligvis overleve samtlige nulevende rumænske Rigsdagsmænd.

Hvis overhovedet nogen af de i December 1907 tagne Forholdsregler skulde blive i Stand til at gøre det lidt ubekvemt for Trusterne, saa vil det før blive den tredie: Loven om Oprettelse af en Landbank. En Bank er bleven oprettet med en Kapital af 10 Mill. lei til Indkøb af Godser, som saa udstykkes til Bønd-

erne i Parceller paa 5 ha. Ingen Bonde kan købe mere end tre Parceller, og Fortrinsret til Jorden er givet Bønder, som allerede besidder Jord, men mindre end tre ha. Grunden hertil er den, at Lovgiveren langt om længe har erkendt, at den jordløse Landarbejder, der kan drage hvorhen han vil for at tage Arbejde, er langt bedre stillet end Smaabonden, som er stavnsbunden til sin Godsherre, fordi han ejer en Stump Jord, utilstrækkelig til at føde ham. Der er i Loven truffet adskillige Forholdsregler for at værne Bonden og sikre ham hans Besiddelse. Han maa ikke udleje den købte Jordlod paa 99 Aar. Denne Bestemmelse vil umuliggøre det for Værtshusholderne at benytte sig af den hidtil brugte Fremgangsmaade: at laane Bonden en lille Sum mod Aagerrenter og saa overtage Stedet. Ligeledes indeholder Loven Paabud om Dyrkning af Foderurter, Roer og Grønsager samt om at Stedet ikke maa forblive i Fællig mellem Arvingerne ved Ejerens Død. Hvis nu blot alle disse Paabud maa blive overholdte en Smule bedre i Praxis end de tilsvarende Bestemmelser i alle de foregaaende Love!

Imidlertid er Loven ikke forbleven helt uden Virkning. Banken er bleven oprettet og har sidste Aar haft en Omsætning af 10 Mill. lei. Da der findes et betydeligt Antal forgældede Godsejere, der gærne vil benytte Lejligheden til at slippe af med deres Ejendomme i sin Helhed og mod kontant Betaling, har Jordpriserne end ikke vist nogen betydelig Tendens til Stigning. Der er saaledes et vist Antal Bønder, som ved denne Lov allerede har faaet omtrent tilstrækkelig Jord. Det er jo imidlertid selvindlysende, at hvis Loven virkelig finder nogen udbrædt Anvendelse, da vil Re-

sultatet blive en betydelig Prisstigning. Og en saadan Prisstigning er ingenlunde uden Præcedens selv i Rumænien. Da der ved den foran omtalte Lov af 7. April 1889 blev budt Bønderne nogenlunde gode Betingelser for at opnaa Jord fra Statsgodserne, var Resultatet et fuldstændigt Kapløb om at komme i Besiddelse af den. Prisen gik op til den i Rumænien aldeles umulige Højde af 1800 F. pr. ha.; men ikke desto mindre kunde Domæneministeren i 1899 meddele, at han om 193 Lodder havde modtaget ikke mindre end 611 Ansøgninger. — Det maa derfor desværre siges, at netop i samme Forhold som den ny Landbank vil formaa at gøre sig nyttig for Bønderne, vil den bidrage til at skruue Prisen paa Jorden i Vejret.

Det samme gælder uheldigvis ogsaa en i selve Folket opstaaet Bevægelse. Der er i den senere Tid bleven dannet en hel Del Andelsselskaber til Forpagtning af Godser. Hvert Medlem faar saa sin Lod udlagt. Saaledes har i 1905 et Andelsselskab ved at byde 97000 lei for Godset Darvari i Stedet for den hidtidige Afgift 53000 lei overbudt alle andre og faaet Godset overdraget. Imidlertid turde det langt mere være i denne automatiske Rørelse end i alle de mange Love, at Frelsen fra Trusterne vil være at finde. Bønderne kan altid betale en højere Afgift end Trustforpagteren, og dog indvinde Forskellen mellem den af dem betalte fordoblede Afgift og Trustens Udpressinger. Men dette forhindrer dog ikke, at Bønderne maa betale Godsejeren en Afgift dobbelt saa stor som den, han hidtil har været tilfreds med.

De ny Love har ikke formaaet at gøre en Ende paa Trustvæsenet. De har ikke formaaet at højne Lønnen eller nedsætte Summen af Forpagternes Udsugelser. Endnu gælder den ofte omtalte Enquête Agricole's kategoriske Erklæring, at 92 % af Bønderne vilde have været bedre stillet som simple jordløse Arbejdere. Endnu syder og koger det i den rumænske Heksekedel, og endnu udbryder der stadig Revolter, selv om de hidtil har været af lokal Karakter. Hvad Skæbne det ulykkelige Folk har i vente, ligger skjult i Fremtidens Skød. Men ét staar fast: Vil man studere Landboreformer i Rumænien, da kan det kun være for at lære, hvorledes disse ikke skal gennemføres.